

Sprogvurdering af børn og unge med dansk som andetsprog – overvejelser inden man går i gang

Sprogvurderinger er en del af al god sprogpædagogik, og derfor er det at vurdere børns sprog på ingen måde et nyt fænomen, hverken i daginstitutioner eller i skoler. Samtidig er det vigtigt at holde tungen lige i munden, når man skal beslutte, hvem der sprogvurderer hvem, hvorfor, hvordan og med hvilket materiale. I denne artikel ridser jeg nogle af de overvejelser op, som man skal have, når man går i gang med at sprogvurdere. Jeg vil tage udgangspunkt i mine erfaringer som konsulent for tosprogede børn og unge, hvor jeg har arbejdet med sprogvurderinger på forskellige planer – fra selv at sprogvurdere til at have overvejelserne på forvaltningsniveau. Derudover har jeg været med til at udarbejde Undervisningsministeriets sprogvurderingsmateriale »Vis, hvad du kan« til tosprogede småbørn og elever.

Sprogvurderinger er et politisk populært emne i Danmark i disse år. Folketinget har indført obligatoriske vurderinger af alle børn i begyndelsen af børnehaveklassen og mulighed for sprogvurdering af alle børn i 3-års-alderen. Vurderer man, at børnene vil have behov for sprogstimulering, er sprogvurderingen obligatorisk, ligesom børn, der ikke er i dagtilbud, skal sprogvurderes. Ifølge bekendtgørelsen om undervisning i dansk som andetsprog skal det ved optagelse af tosprogede elever i folkeskolen besluttes, om de har behov for supplerende undervisning i dansk som andetsprog eller

MIRJAM LEHMKÜHL

Cand.mag. i dansk og dansk som andetsprog.
Skolekonsulent for tosprogede børn og unge
mirleh@gladsaxe.dk

basisundervisning; en eventuel henvisning til en anden skole end distriktsskolen afgøres ved en sagkyndig vurdering, hvori der kan indgå »bestemte screeningsmaterialer eller test«. Regeringen har ikke anvist bestemte materialer, som *skal* bruges, men der er på foranledning af Undervisningsministeriet og Socialministeriet udviklet forskellige sprogvurderingsmaterialer¹, som er »vejledende«, hvilket betyder, at kommunerne kan vælge at bruge dem eller bruge noget andet.

Hvorfor sprogvurdere, og hvem sprogvurderer hvem?

Sprogvurderinger foretages af mange grunde. Man kan f.eks. ønske at vurdere effekten af den pædagogiske indsats (achievement testing), vurdere generel sprogfærdighed med henblik på fremtidig pædagogisk behov (proficiency testing), følge børnenes udvikling løbende, evaluere undervisning eller anden pædagogik, sammenligne pædagogiske modeller ud fra effekten på børnenes sprogudvikling, vurdere specifik sprogfærdighed med henblik på adgang til institution/skole/uddannelse eller sortere elever i grupper efter færdighedsniveau. Det er vigtigt at være klar på, hvorfor man sprogvurderer, eftersom det netop har betydning for, hvem der skal sprogvurdere hvem, hvordan og med hvilket materiale.

Når jeg starter med at skrive, at sprogvurderinger er en del af al god sprogpedagogik, skriver jeg det netop, fordi sprogvurderinger i den pædagogiske praksis bør bruges til at vurdere den hidtidige indsats og planlægge den fremtidige med udgangspunkt i det enkelte barn. Løbende sprogvurderinger er også et redskab til at synliggøre en progression for det enkelte barn. Sprogvurderinger kan ligeledes være udgangspunkt for en god samtale mellem barn og pædagog/lærer og gerne med inddragelse af forældrene. Med dette formål for sprogvurderinger er det relevant at sprogvurdere alle tosprogede børn og unge, men ikke absolut med samme sproglige fokus og lige intensivt og slet ikke med samme metode eller materiale. Nogle vurderinger kan i højere grad foregå som en del af den almindelige praksis i hverdagen, hvor læreren/pædagogen på skift har fokus på, hvordan udvalgte børn og elever behersker sproget i forskellige sammenhænge. F.eks. hvordan klarer Amin i 7. klasse arbejdet med begrebskort, og hvordan går det Lisa i børnehaven, når hun skal forklare, hvorfor hun er ked af det? Andre gange er det relevant at bruge mere tid og benytte forskellige test, sprogvurderingsmaterialer og/eller foretage en decideret intersprogsanalyse.

Uanset hvad, er det alfa og omega, at ingen sprogvurderinger foretages, uden at der lægges en plan for, hvad der videre skal ske af sprogpædagogiske tiltag. Min erfaring siger mig også, at det er vigtigt, at der tages noter undervejs, og at målene er specifikke, målbar, accepterede, realistiske og tidsafgrænsede – ellers er de svære at arbejde med og evaluere på.

Centrale kvalifikationer hos den person, der sprogvurderer tosprogede børn og elever, er: faglige forudsætninger og viden om den pågældende aldersgruppes sprogudvikling samt viden om andet-sprogstilegnelse. Det vil sige viden om sprogbeskrivelse (ordforråd, morfologi, syntaks, udtale, samtale- og tekstopbygning m.m.) og andetsprogstilegnelse (karakteristiske træk ved intersprog, flersproglig udvikling, kommunikationsstrategier og sproglig bevidsthed). Dertil kommer andre ting som refleksion over selve det at sprogvurdere. F.eks.: hvilken betydning har det for sprogvurderingen, om barnet på forhånd kender den, der sprogvurderer? Hvilken betydning har rammesætningen og præsentationen af en måske lidt atypisk sprogvurderingssituation? Hvordan påvirker man selv det sprog, som barnet får mulighed for eller lyst til at bruge?

Hvordan sprogvurderer man – sprogsyn og valg af materiale?

Tosprogethed er betegnelsen for det fænomen, at en person i sin hverdag har behov for og benytter to sprog. Det betyder også, at når man skal vurdere tosprogede børn og unges sprog, er det relevant at vurdere deres samlede sproglige kompetencer, som i Danmark ud over dansk også vil omfatte mindst et sprog mere – nemlig deres modersmål. I praksis sker det dog ikke i særlig stor udstrækning. Den offentlige diskurs i Danmark er i høj grad, at det er det danske sprog, som er vigtigst, og ind imellem bliver det også mere eller mindre direkte sagt, at tosprogede børns modersmål er skadeligt for danskstilegnelsen og integrationen, til trods for at forskningen ikke underbygger denne påstand. Disse holdninger er sandsynligvis også medvirkende til, at der mangler materialer og fagpersoner til at foretage sprogvurderinger af alle de mange forskellige modersmål, selvom viljen skulle være til stede. Ingen er uenige i, at det er vigtigt for tosprogede børn og unge at være gode til dansk, men berøres modersmålet ikke i en sprogvurdering, eller er det ilde hørt i hverdagen, ja så er det svært at tale om, at man tager udgangspunkt i det enkelte barn og trækker på dets resurser. Som landet ligger nu, er det dog muligt for den enkelte fagperson at spørge ind til moders-

målet, få en snak med det tosprogede barn og barnets familie om det værdifulde i at kunne flere sprog og give mulighed for at bruge flere sprog og tale om sprog – også inde i klassen. På denne måde kan børnenes kendskab til klassens forskellige sprog komme i spil i læringsprocessen, og der kan knyttes en forbindelse mellem noget nyt (dansk og skolesprog) og noget kendt (modersmål og hverdagsprog). At knytte forbindelse mellem nyt og kendt er jo basalt set det, der sker ved læring. Sprogvurderer man kun det danske sprog, så har man dermed ikke vurderet barnets samlede sproglige kompetencer.

Når man sprogvurderer tosprogede børn og unges danske sprog, er det meget vigtigt, at man hele tiden holder sig for øje, at man vurderer deres andetsprog, og denne vurdering må ikke bygge på en etsprogethedsnorm. Man skal anerkende beherskelsen af to sprog som en resurse. Når man vurderer elevernes sprog, er det centralt, at deres intersprog ikke vurderes ud fra et mangelsyn, men at intersproget ses som et sprog, der har sin egen systematik og dynamik.

Når man vælger materiale til at sprogvurdere tosprogede børn og unges danske sprog, er det helt centralt, at man er opmærksom på, hvad man skal have vurderet og hvorfor. Er der fokus på udvikling af deres andetsprog, så skal materialet kunne indfange børnenes tilegnelsesprocesser, hvor langt de er kommet i tilegnelsen og hvor de er på vej hen (hvad de er ved at afprøve og danne hypoteser om) snarere end at måle deres afstand til jævnaldrende med dansk som modersmål. Testmaterialer udviklet til sprogvurdering af danske etsprogede børn kan ikke uden grundige overvejelser bruges til tosprogede børn og unge. Er der ikke mulighed for at tage højde for, at der er tale om en andetsprogstilegnelse i sprogvurderingsmaterialet, hvor disse observationer også får en reel betydning for resultatet af sprogvurderingen, ja så er materialet af disse grunde ikke egnet til at sige noget om andetsprogstilegnelsen. At behandle alle lige, er ikke det samme som at skulle bruge det samme materiale til alle! Hvis man bruger et færdigt vurderingsmateriale, skal man vurdere, om materialet er egnet til formålet og til tosprogede børn og unge – eller spørge andre fagpersoner, der også ved noget om dansk som andetsprog. På den måde holdes debatten forhåbentlig åben, og vi kan alle udvikle os og få skabt de bedste betingelser for, at tosprogede børn og unge støttes bedst muligt i deres andetsprogstilegnelse.

Note

1 »Sprogvurderingsmateriale til 3-årige«, »Vis, hvad du kan«, som er et sprogscreeningsmateriale til tosprogede småbørn, skolestartere og skoleskiftere. I øjeblikket afprøves

et nyt materiale til 3-årige, skolestartere og børnehaveklasse under Projekt faglige kvalitetsoplysninger.

Litteratur

Lehmkuhl, Mirjam, Jens Normann Jørgensen og Anne Holmen: »Sprog-evaluering af børn med dansk som andetsprog – en diskussion af relevans og holdninger«. I *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, dec. 2009.

Bekendtgørelse nr. 31 af 10. januar 2006 om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog.